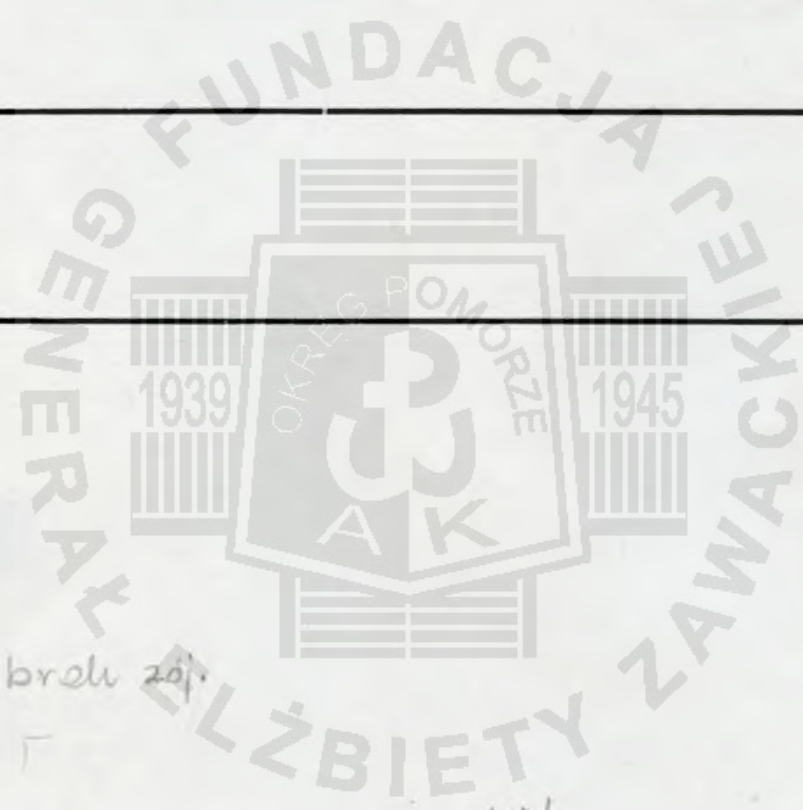

11/10/1998

FUNDACJA
"Archiwum i Muzeum Pomorskie
Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek"
87-100 Toruń, ul. W. Garbary 2
tel. 65-22-188, e-mail: archAK@um.torun.pl
REGON 870502736

MEMORIAL
General Marii Wittek

adres syna!
71-105 Szczytno

breń zój.

++ 1997

KW

AK

Nowogródek
POW

TARNOUSKA Maria

zd. Tabortowska

ps. "Anna"

1325 / WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

TARANOWSKA Maria

z d. Tabortowska

p.s. „Anna”

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa ✓

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora -

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora -

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. -

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) 1945

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. -

III/5 – inne... - AK

IV. Korespondencja ✓

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie - (patrz pkt II)

I/1 Relacja płaszcza

- Relacja syna Marii Taranowskiej, Andrzeja Taranowskiego, Szczecin 1997r., rkps. (org.), k. 4 s. 1-4

Wpłynęło dnia 6.10.98
Licz 1877 / WSK / 98

4.

Szczecin 29. XI 1997

María Janowska

María Janowska urodziła się 20 grudnia 1900
w Olmiánach powiat Piński w rodzinie
Jabotowskich.

Ojciec, Jan Jabotowski, i matka Wacława z
Wojno-Siedawiczków pochodzili z zubożałych
rodzin szlacheckich.

W ~~1920~~ v. okresie wojny bolszewickiej 1919-1920
jest członkiem POW i jako koczownik przebywa
siedmiokrotnie linij frontu w rejonach
Litewsko-białoruskich.

Za udział w tej wojnie zostaje odznaczony
Krzyżem Niepodległości z Mieciami, dwukrotnie
Krzyżem Walecznych, Krzyżem POW a po 1990.
Krzyżem za Udział w Wojnie 1918-1921 i
awansowany na stopień podporucznika WP.

W okresie i wojny światowej należy do
skautingu a po wojnie bolszewickiej do 1926
jest dłużynowskim kancerstwem w Nowogrodzku.

W okresie 1920 - 1926 wyuczyła język polski
w gimnazjum nowogrodzkim sama będąc tylko
po małej maturze.

W 1926 v. wychodzi za mąż za Antoniego
Janowskiego.

Antoni Janowski pochodzi z zubożałej rodziny
ziemiańskiej z okolic Pracka, jest

inżynierem mechanikiem, jako pomocnik saperów bierze udział w wojnie bolszewickiej i zostaje odznaczony Krzyżem Walecznych.

Do 1939 r. Maria Janowska działa w Nowogródce w Akcji Katolickiej.

Po wybuchu II wojny rodzeństwo Janowskich i Jabotowskich wstępuje do walki - wchodzi w skład dwójki młodszy braci Marii - zawodowi wojownicy - Jan Jabotowski, podpułkownik, z-cą oddziału pociągu pancernego i Albert w artylerii.

Najmłodszy Albert ujęty przez wojsko sowieckie ginie w Starobielsku w 1940.

Jan działa w 2 WZ - AK jako inspektor w okęgach komunistycznym i białostockim, w 1945 r. jako major AK wstępuje do WIn i bierze udział w 1947, idzie do lasu w 1949 i ginie w 1954. jako podpułkownik w walce z milicją. Pseudonim "Buzdek", odznaczony odznaczony Krzyżem Wirtuti Militari

W okresie 1939-1945 Maria Janowska znana jako kszczenik działająca w konspiracji 2 WZ - AK pod pseudonimem "ANNA", ściśle współpracuje z bratem - majorem "Buzdek".

Działa na terenie Okęga Nowogródzkiego AK.

W 1946 r. rodzina Janowskich zostaje przywieziona do Sereczna.

Jużaj z Marią Janowską nawiązują kontakt

ukrywający się lub chowający w lesie zotwierca
AK szczególnie z wojenną Komisją w gęstym
dziale brat Jan - Brudka

Maria - ~~przebieg~~ podjętawana przez UB o to
współdziałanie ~~przez UB~~ jest aż do 1955 r.
w b. rządu pustoszciana, jak i jej matka
Antonina

W okresie 1949 - 1961 Maria pracuje w
Urzędzie Wojewódzkim jako referent w pionie
w Wydziale Handlu a następnie w Dziale Społ.

W 1947 r. współorganizuje powstanie w
Szczecinie ~~Socjalistycznej~~ ~~Pracy~~ ~~Życia~~ ~~Mariańskiej~~, w 1949 r.
podjęmuje (przebieg) wraz z grupą inteligencji
utworzenie w Szczecinie ~~Ministerstwa~~ utworzenia
KWK-u.

Ma wiele odczytów historycznych, szczególnie
o Kwiłowej Jadwidze, która jest jej wielką
miłością.

W 1953 r. umiera matka Marii Antonina, w
1962 r. matka Wacława a w 1993 r. córka Anna.

Dzieci Marii Wacław urodził się w 1929 r., Anna w 1935 r.
Jan w 1932 r. i Andrzej w 1940 r. z absolwentami
Państwowej Szkoły Męskiej i Męskiej w
Szczecinie.

Maria Janowska - co jest bardzo znaczące
dla całej jej rodziny - umiera 1 listopada w Dniu
Wszystkich Świętych
1997 r. i zostaje pochowana na Cmentarzu

Doceniając jej osobę, jej zasługi dla Polski
 a także skromne życie uwiecznionym
 nagrobkiem przewodzi biskup Kuny Tawice,
 Kondalencje rodzinie przystają arcybiskup
 Przemyski i biskup Stefański.

W znacząco czasie uwiecznionym na cmentarzu
 kościoła parafii Bożowice stwierdził, iż dla
 tak zasłużonej osoby, i tak wybitnymi odznaczeń
 wojskowymi, na cmentarzu powinien być szacunek
 kompanii honorowej.

Znamiennym jest przy tym fakt, iż porucznik
 awansu wojskowy w 1990r. i odznaczeniem
 Krzyżem za Uchwały w Wojnie 1918-21 ani w trakcie
 wojewódzkiej ani miejskiej nie pamiętały o
 Marii Tarnowskiej oraz innych ofiarach jej nie
 osobach z walk 1918-20.

Piękne uwiecznionym, kawiary i przemowy, Smogulski
 11 sierpnia czy 14 listopada to tak, bo ma
 nie pokazać, demonstracji - myśl i opiekę
 nad uczestnikami walk 1914-20 czy 1939-1953
 (w 1953 zginął por. Marchewka, 7-cy „Buzdy”)
 to już za mało efektywne.

Andrzej Tarnowski s. Marii

71-105 Scaen

ul

tel. dom

tel. służb. 22-06-39

II Materiały uzupełniające relację

- Biogram H. Tararowskiej, kopia, k. 3 s. 1-3

MARIA TARNOWSKA

z Tabortowskich

Wśród 1817 osób, które odznaczone zostały Krzyżem Niepodległości z Mieczami, było 101 kobiet. Z wszystkich tych szacownych i zasłużonych Polaków i Polek, współcześnie żyje już tylko Maria Tarnowska – taka informacja została opublikowana we „Wrocławskiej Gazecie Polskiej” nr 11 z 1997 roku.

Urodziła się 20 grudnia 1900 r. w leśnictwie Olmany, w powiecie Pińsk, jako córka Wacławy i Jana Tabortowskich. Wśród szlachty nowogródzkiej, od początków XVII w. ród ten znany był z patriotycznej aktywności. W r. 1917 rodzina Tabortowskich osiedliła się w Mińsku Litewskim. Maria i jej młodsze rodzeństwo (siostra i 2 braci) uczyli się tam, w zorganizowanej w czasie wojny polskiej szkole średniej i działali w skautingu. Komendantka hufca była też komendantką żeńskiego oddziału Polskiej Organizacji Wojskowej – POW.

Maria, jako wyróżniająca się skautka, została zaprzysiężona w POW. W lipcu 1919 r. wysłano ją, jako kurierkę na front, który w tym czasie ukształtował się ok. 50 km na zachód od Mińska. Po szczęśliwym przekroczeniu linii frontu dotarła do sztabu 2 Dywizji Piechoty Legionów, którą dowodził gen. Bolesław Roja (1876-1940). Otrzymała tam przydział do oddziału wywiadowczego, który szkolony był w Wilejce. Po kilku tygodniach nastąpiły natarcia bolszewików i polska kontrofensywa. Maria otrzymała rozkaz dotarcia do działającego na tyłach bolszewików, polskiego oddziału partyzanckiego – „Zielonych”. Przedzierając się przez lasy, natknęła się na „czujkę” bolszewicką i została aresztowana, jako „polski szpion”.

Warunkiem ocalenia życia, gdy wydano już rozkaz „pod stienku”, miało być przyznanie się i wyjaśnienie, gdzie stacjonuje polski sztab. Niski wzrost i szczupłość Marii uwiarygadniały jej tłumaczenia, że ma lat 14, nie jest żadnym szpiegiem i po prostu zablądziła w lesie. Bolszewickie naczalstwo, gdy konwojujący ją żołdat, w odpowiedzi na pytanie: *Jakie są dowody szpiegostwa dziewczyny?*, powiedział, że żadne, przekazało ją do „Czeka” w Połocku. Tam wszczęto śledztwo, ale również niczego nie udowodniono. Maria razem z grupą innych więźniarek pracowała w składzie drzewnym. Była to okazja do ucieczki, która udała

II 12

się dzięki pomocy księdza. Przez Borysów, po kolejnym przekroczeniu frontu, dotarła do Mińska, który raz jeszcze zajęty został przez wojska polskie.

Następną misją Marii było dotarcie do POW w Witebsku i w Orszy. Po przekroczeniu linii frontu (za Borysowem), próbowała podróżować koleją. W efekcie bolszewickiej czujności ponownie została aresztowana. Zdobyła się wówczas na brawurową ucieczkę, wyskakując z pędzącego pociągu, gdyż miała przy sobie znaczną ilość pieniędzy i polskie papiery, które po ich wykryciu byłyby równoznaczne z wyrokiem śmierci. Skok był udany, ale spowodował poważne uszkodzenie nogi. Szczęśliwym trafem spotkała Polaków i dzięki ich pomocy dotarła do Orszy, a tam do placówek polskiej konspiracji. Po kuracji rozpoczęła się droga powrotna. Na wszystkich stacjach, na których „Czeka” sprawdzało dokumenty, musiała wysiadać i leżeć pod wagonami, przy silnych wówczas mrozach.

W lutym 1920 r. zameldowała się gen. Roi, jako dowódcy Grupy Operacyjnej na Froncie Litewsko-Białoruskim. Pozostawała w służbie wywiadowczo-kurierskiej przez cały rok 1920. Korzystając z nabytych doświadczeń, nigdy już nie wpadła w bolszewickie ręce, mimo, że jej misje były coraz trudniejsze.

Po zwycięskim dla Polski zakończeniu wojny, Mińsk nie znalazł się w granicach II RP. Tabortowscy w grudniu 1920 r. osiedlili się w Nowogródku, który stał się miastem wojewódzkim. Maria pracowała jako nauczycielka. W r. 1927 zawarła związek małżeński z Antonim Tarnowskim, który pracował w Urzędzie Wojewódzkim. Godne odnotowania jest to, że poza Antonim Tarnowskim (był odznaczony Krzyżem Walecznych), w wojnie z Rosją bolszewicką (1919-1920), brało udział 11 jego rodzonych i stryjecznych braci. Małżonkowie Maria i Antoni Tarnowscy byli aktywni w życiu społeczno-politycznym II RP. W małżeństwie tym urodziło się czworo dzieci: Wacław (r. 1932), Anna (r. 1935), Jan (r. 1937) i Andrzej (r. 1940).

Gdy nadszedł tragiczny dla Polski rok 1939 i kraj rozdarty został na dwie okupacje: niemiecką i sowiecką, obie rodziny: Tarnowskich i Tabortowskich włączyły się do działalności konspiracyjnej w ramach Polskiego Państwa Podziemnego. Maria znów, jak 20 lat wcześniej, wykonywała ważne zadania wywiadowcze i kurierskie, współpracując głównie ze swoim bratem majorem Janem Tabortowskim (1906-1954), który w ZWZ-AK WiN działał od jesieni 1939 r. aż do r. 1954, gdy jako podpułkownik „Bruzda” poniósł śmierć w walce z UB na terenie woj. biał-

II/13

łostockiego. Drugi z braci Marii – Albert, zamordowany został w Starobielsku.

W czerwcu 1946 r., w towarowym wagonie, po 3 tygodniach uciążliwej podróży, rodzina Tarnowskich dotarła do Szczecina. Służby specjalne sowieckiego w Polsce namiestnictwa podejrzewały, że Maria współdziałała ze swoim bratem ppłk. „Bruzdą” i traktowały całą rodzinę Tarnowskich jako podejrzanych. Ciągłe przesłuchania skończyły się dopiero w r. 1955.

Córka Anna i trzech synowie: Wacław, Jan i Andrzej, ukończyli studia na Politechnice Szczecińskiej.

Maria Tarnowska od r. 1980 działała aktywnie w solidarnościowym nurcie polskich zmagających się z niepodległościowymi. Poza Krzyżem Niepodległości z Mieczami, została również odznaczona Krzyżem Walecznych oraz Krzyżem POW.

Zmarła 1 listopada 1997 roku.

TYBURCJUSZ TYBLEWSKI

nauczyciel akademicki ze specjalnością psychologii społecznej i andragogiki

Urodził się 1 kwietnia 1933 r. w Sompolnie, w woj. konińskim, jako trzecie z czworga dzieci Adama i Stefani z Czarkowskich. Rodzice prowadzili własny sklep z tkaninami. W 1943 r. ojciec został osadzony w obozie w Oranienburgu i przebywał tam do 1945 r. Najstarszy brat został także wywieziony do obozu pracy, skąd wrócił po wojnie. Przynależność ojca i brata do pilsudczykowskiej orientacji politycznej sprawiła, że po wojnie rodzina stała się przedmiotem prześladowań i represji, co pchnęło brata Tadeusza do walki zbrojnej. Ujawnił się po ogłoszeniu amnestii z 22 lutego 1947 r. W roku 1948 Tyblewski – senior razem z dwoma synami osiedlił się w Sobieszowie (obecnie dzielnica Jeleniej Góry). W rok później dotarła tam matka z resztą rodzeństwa.

Tyburcjusz uczęszczał do wielu szkół średnich (Sompolno, Cieplice, Jelenia Góra, Wrocław). Jako uczeń bardzo trudny był z nich usuwany pod różnymi pretekstami. Dorywczo podejmował pracę zarobkową i uczył się. W r. 1951 zdobył w Jeleniej Górze kwalifikacje przewodni-

IV Korespondencja
(1998 r.) k. 1

MEMORIAŁ
General Marii Wittek

Kopie

ldx. 2203/WSK/98

Toruń 25.XI.1998 r.

Szanowny Pan
Andrzej Tarnowski

71-105 SZCZECIN ul.

Szanowny Panie !

Za pośrednictwem p. Danuty Szyksznian ze SZBAK w Szczecinie, współpracującej z naszą Fundacją dotarła do nas niezwykle interesująca relacja o pańskiej Mamie. Relacja została włączona do zasobu archiwum wojskowej służby kobiet (nrteczki osob. 1325/WSK). Dziękujemy, że Pan tak szczegółowo opisał życiorys Mamy. Bardzo prosimy o uzupełnienie relacji o szerszy opis Jej działalności w okresie okupacji (o ile jest to możliwe) oraz przesłanie do Fundacji fotografii (najlepiej z w/w okresu lub zbliżonego). Jeżeli zachowały się jakieś dokumenty, prosimy o ich oryginały lub kserokopie.

Prosimy również aby zechciał Pan włączyć się w działalność Memoriału im. gen. Marii Wittek. O działalności Memoriału bliższe informacje podajemy w załączonych materiałach.

Łączymy wyrazy szacunku

Załączniki:

- komunikaty nr 1, ⁵/₆; inf. wydawnicza; folder o Fundacji

Wiceprezes Zarządu
mgr Hanna Maciejewska-Marcinkowska

T. 1325/wsk

AK
Nowogródek
Półn

TARANOWSKA Maria
z d. Tabartowska
ps. "Anna"

—
V Kopyy ze zbrodni K.A.

T: 1325/WSK

AK
Nowogród

TOBOROWSKA - Termowska Janina
Marie

Ponadto uprzejmie komunikuję, iż ostatnio udało mi się zebrać dane dotyczące działalności niepodległościowej w czasie I Wojny Światowej śp. Janiny Marii TOBORTOWSKIEJ-Tarnowskiej córki Jana i Wacławy de domo Wojno-Sidorowicz, która w 1917 r. w Mińsku rozpoczęła swoją działalność niepodległościową. W II RP jako jedna z 1817 osób otrzymała "KRZYŻ NIEPODLEGŁOŚCI z MIECZAMI". Była 101 kobietą uhonorowaną tym najwyższym odznaczeniem.

Dziadek wspomianej po kądzieli brał udział w Powstaniu Styczniowym i był więziony. Natomiast dziadek po mieczu walczył w Powstaniu Listopadowym.

Bardzo dokładny życiorys śp. Janiny Marii de domo Tobortowskie Tarnowskiej zamieściła "Wrocławska Gazeta Polska" nr 11 z 1997r.

Przekazał W. Kopecki

L.dz. 466 WSK 02

D. br. IV 2002.

ARNONSKA Maria

Zakład Produkcyjny w Legnicy
 TECZKA DO AKT
 SWW 1824-331 ZN-96/1

